

Antůšek

Z LISOSTVÁR.

Povidka

Z dob roby

od

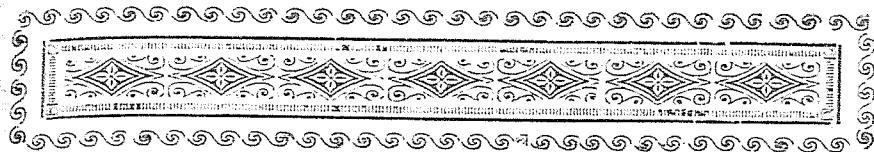
F. Příkryla.

V Holešově 1892.

—
Knih- a kamenotiskárna Lamberta Klabusaya.

—
Nákladem vlastním.

Každý kraj má své reky žijící v pověstech lidových:

Slovensko svého Janošíka, Valašsko svého Ondráše a Záhoří svého Antůška. Škoda, že starodávné zkazky více a více mizí a s mnohou sestárlou hlavou ve hrob se ukládají!

O Antůškovi se ve zdejších dědinách už málo vypravuje. Co zde stojí, podáno z pověsti na Valašsku, Hané a Záhoří.

Na jménu Antůškově lpí, že byl zbojníkem; nebyl však lupičem. Žil koncem století minulého a začátkem století tohoto. Za těch dob řemeslo zbojnické nebylo tak opovrhováno v národě našem, bylo výsledkem útisku lidu poddaného, robotního. Kdo těžké jho peroby snášet nechtěl, opustil na vždy osadu rodnou a žil jako »chlapec« na horách volně v plné zbroji. Vždy nalezl tam společníků, z okolních panství zvlášt počátkem zavedeného u nás nevolnictví. Několikrát zmocnili se »chlapeči« hradů záhorských: Šaumburku, Obřan a Křídla, až byly za to rozbořeny k rozkazu práva zemského.

I.

Byl pozdní podzim r. 1805., suchý a jasný. Slunce ozařovalo s tmavomodré báňe nebeské hory sousedního Valašska i dědinu po Záhoří, hledíc usměvavě na pilné ruce lidu pracovitého. Úroda byla na sýpce, komoře, kolni a ve sklepě. Krajem rozložilo se ticho. Pod doškovými střechami tlouklo lidem srdce rychleji při nápadnějším lomozu na dědině. Napoleon vypověděl nám válku a táhl na Moravu. Báli se pohrom válečných, nevěouce co den příští udělí. Hranicemi a Lipníkem tálly co den nepřehledné řady ruských pluků k Olomouci pod velením samého cara Alexandra. Vrchnosti okolní vjely do Vídně, o lid v dědinách nikdo se nestaral.

Od Bystřice severovýchodně asi 4 km. sklání se silnice do přívětivého údolí pod Lukovem malou dědinou Libosváry, obstoupenou hustě stromovým. Od kapličky bokem na pravé straně spatřiti výstavný mlýn. V něm hospodařil hezkou již řadu let mlynář Antoš, muž věku pokročilého se svou ženou věrnou a dvěma dítkama odrostlýma: Antůškem a Cilenkou.

Mlýn klepal vesele, pila rezala hbitě desky z dubové klády pod dozorem Antůška, jehož otec dohlížel zase ve mlýnici.

»Tatičku, kdosi k nám jde!« Otec vysel na zahradu ke stodole a vítal srdečně Ondráše dobře ozbrojeného a krásně bohatě oděněho.

Krásnou mohutnou postavu kryly vysoké boty, bílé vlněné nohavice, zdobené červe-

nými šňůrami z hedvábí, zelený brunclek s dvěma řadama stříbrných knoflíků, zelená župica a hlavu vydrovka. Při boku levém houpala se mu šavle, za pásem dvě pistole a nože, na plecích visela mu krátká karabina. Podpíral se o nádherně vybíjenou valašku (obušek na dlouhém topoře), které nikdy neodkládal.

»Příteli« začal Ondráš »jdu tě požádat o Antůška. Císař František dovolil milostivě, abych sestavil pluk valašský k obraně vlasti. Učinil jsem tak a su jeho velitelem. Jsme přichystáni každou chvíli dokázati, že i pod bruncletem tluče hrdinné srdce. Snad nám to v dědinách uleví! Třeba mi spolehlivého vůdce čety Záhoráků.«

»Völ sobě za vůdce, koho chceš, jenom ne Antoška; žena by toho nepřečkala!«

»A myslíš, že ho dycky doma udržíš? Šak už se v Bystřici po něm poptávali, a nebyl by kabátu bílému ušel, nebýti toho zmatku. Až se vše utíší, zpomenou páni na něho!«

»Pojď dál, optej se ženy, visí na něm celým srdečem. Co řekne, staň se!«

Vešli přes pílu chodbou krytou podél dvoru do šalandy. Mlynářka šila u okna, přivítala Ondráše, a Cilenka odskočila pro občerstvení. Ondráš, posadiv se za stůl, prohodil:

»Slyšet, že budou chytat synky na Bystřisku. Bude žalost, snad i u vás!«

»Snad tak zle nebude!« mínila mlynářka.

Praví se o vašem, že si více hledí knížek než mlýnice, kazí syna a lid mudrctvím, které se pro ně nehodí; dělá je nespokojenými!«

»Jsme poctiví lidé!«

To ví kde kdo, ale na zámku na to jinak hledí. Že prý Antůšek podpouzí v dědinách k odporu. Na Lhotsku pobili nedávno drába, šak to byl ras na lidi a svádějí vinu na něho. Kabátu bílému neuje!«

»Jsme pod ochránou Boží!«

»Víte co, matko, přenechte mi Antůška, však pod mojima očima ukáže, co v něm je.

Mlynářka zakryla si fértochem oči, pak ale pohlédla zrakem uslzeným na muže řka:

»Dělej jak rozumíš, ale mně viny nedávejte, dyž bude zle. A co Antůšek?«

»Byl včera u mne na sv. Hostýně, pravil Ondráš,« abych k vám došel s prosbou.

Tak byl Antůšek přijat do pluku valašského. Právě nasadil kládu na novou desku k pile, když Ondráš odcházejí dotekl se jeho ramena řka: »Obleč se a u Lukova mně dočkej!« Odešel.

II.

Za chvíli odnášel si Antůšek požehnání rodičův, ubíraje se podél hráze potoka k Lukovu. Bylo mu 20 let, vyspěl v šumného mládence vysoké postavy. Těžká práce ve mlýnici, na pile a na poli šla mu k duhu. Po matece sdělil sdílnou povahu, přítulnost k rodnému kraji; po otci mysl statečnou. Po prvé vyšel z domova za tužbou srdce svého, pomoci vlasti v nesnázi. Již v útlém mládí slýchal od otce a melců v šalandě o dávných zašlých dobách a útrapách robotních na Záhoří, ale neméně vzdělával se i čtením různých knih. Častěji zasmutnil, slyše o pychu

panském. Mlynář těšíval zarmoucené, radil jím, a proto z daleka dojízděli lidé s melivem, hlavně na trochu řeči s Autošem — U Lukova setkal se Antůšek s Ondrášem a šli na Lhotu Chvalčovu k železné bráně hradiska Svatohostýnského.

Cestou rozpředl Antůšek hovor.

»Slyším, že hrabě Pražma vymohl vám patent k verbování valašského pluku proti Napoleonu.«

»Pravda, a ještě víc; poručeno, abych se s lidem hnul k Brnu hájit střed mezi vojsky našimi a ruskými. Tuším, že nás postaví do ohně, abychom zahynuli. Rádi by se nás zbyli. Doufám v Pána Boha, že to dobré dopadne. Vrat se Antůšku, lekáš-li se nejhoršího!«

»Půjdu s vámi. Beztoho už dlouho doma nebudu. Už se poptávají, jak by mě dostali k vojsku. — —

Za těch řečí došli k rozbořené svatyni na sv. Hostýně, kdež ve skupinách stáli neb u ohňů seděli šumní chlapeči z Valašska, Slovenska i ze Záhoří od Soběchleb, Kelče a Dřevohostic. Seznamoval se druh s druhem. Jakmile Ondráše zočili, umlkli, povstali, se stoupili se kolem něho a předvedli posla, císařského kyrysníka s listem. Ondráš list otevřel, přečetl a pravil: »Odejdi v pokoji a ohlas, že hned potáhnem!«

Kyrysník se vzdálil, odvázal koně od smrku a slavkovskou branou uháněl k Holešovu.

Ondráš svolal čety před rozvalený kostel, vystoupil na rozbořenou zed a hlasem zvu-

čným ohlašoval: »Chlapei, práce nám nastala. Do třech dnů máme osadit okolí Bučovic u Brna a hájit spojení vojsk. Napoleon je na cestě k Brnu, kdež se srážka očekává. Rodné kraje hledí na vaši statečnost (na vaše ruce,) aby dobyly úlevy a nám čestný návrat domů. Kdyby bylo zle, uchylte se do Kobylských jeskyň pod Trojákem (na území Nového Hrozenkova.) Tam se uradíme, co dál!«

»Než odejdeme, prosme Matku Boží za zdar a ochranu!«

Ondráš poklekl na schody kamenné před kostelem a modlil se vroucně za svůj valašský pluk:

»Pod Tvou svatou ochranu utíkáme se svatá Boží Rodičko«

Pak rozkázal, aby se připravili k pochodu. Před půlnocí ohně uhasly a pluk Ondrášův sestupoval k Holešovu. Antůšek vedl četu Záhoráků. Ranní slunce svítilo jim na cestu od Zdounek k Litečicím, a večerem obsadili vysoké hradisko u Hvězdlic, které v pravěku našim předkům bylo hradní osadou. Valaškami káceli stromy, rozdělány ohně, a lid odpočíval po dlouhém pochodu.

Hradisko u Hvězdlic shlíží daleko do kraje; k severu odráží se na obzoru výsočina Drahanská; na západ viděti až za Sokolnice; k jihu spatřiti lze zašlé zemské hrady, Brdo a Bradlo. Dne 1. prosince pozoroval Ondráš pohyb Napoleona od Brna ke Slavkovu a při lehké pohyblivosti svých čet plnil rozkazy nejvyššího velitele s obdivuhodnou rychlostí. Večerem hnul se k Bučovicím a obsadil výšiny u Heršpic.

Záhy z rána 2. prosince začala bitva. Naše pluky sestupovaly od Kobeřic k rybníkům Slavkovským a u Hrušek srazily se s Francouzy. Rusové pod ochranou děl svých postupovali dolinami a po zamrzlých rybnících ke Křenovicím. Napoleon použiv toho, sypal do rybníků granáty, které praskajíce lámaly led, a jádro vojska ruského utonulo. Nastal zmatek. Napoleon zvítězil. Rusové tálili zpět k Vyškovu, naši k Hodonínu ve zmatku. Ondráš zaskočil nepříteli silnici v horách od »bílého vlka« nad Slavkovem, zastavil pro následujícího francouze a přispěl k ochraně císaře Františka I. a cara Alexandra, kteří za horami v Žarošicích noclehem zůstali. Onen ubytován v panském domě, tento v čís. 45. Šest generálův ubytováno na faře, kdež jim pro velkou bídou podána pouze mísa zemáků bez soli. Den na to ranní dobou u »spáleného mlýna« za osadou pod lipami, z nichž dnes pouze jedna stojí u silnice, sešli se s Napoleonem a učinili příměří — Slavkovské. Při obecném zmatku na Ondráše zapomněli. Milost mu odepřena, ba rozkázáno mu, aby okamžitě propustil sbory své. Vrátil se rychle na hradisko u Hvězdlic, rozpustil pluk valašský. Kdo mohl, vrátil se do rodné vesnice; Antůšek do Libosvář. Mnozí chlapci zůstali, které usadil dílem v jeskyních Kobylských, též na Budačině u Napajedel a nejvěrnější vzal sebou na Javorník nad Záhořím. Podnes zove les za hradiskem u Hvězdlic »Valachy« k památce chrabrych chlapců valašsko-záhorských.

III.

Juráš zavedl svou četu na Budačinu u Napajedel, kdež se lidé jeho namnoze usadili, založivše osadu Halenkovice. Radek velel v jeskyních kobylských. Ondráš byl všude, nejvíce se zdržoval v Javorníku a ukryval se v děšenské ráztoce. Zase mu nastal život neklidný, plný změn a nebezpečí. Těsil se na Janovice, pomýšlel na blahý klid na fojtství s Cilenkou, sestrou Antůškou. Zklamáu ve svých nadějích, byl zase krutým mstitelem, útisků lidu i na Záhoří, kdež zase robota tísnila Záhoráky. Kde se něco strhlo, byl tam už trestající Ondráš. Slídili po něm, leč marně.

Z jara slavila chasa Loukovská právo ostatkové. Přišlo mnoho chasse přespolní, v dědině i šenkovně hlučné veselí. Náhle objeví se Ondráš v kole, vše utichlo. Zanotil veselou píseň; hudba spustila a on točil se v kole s Cilenkou. Juráš přišel s ním, záviděl mu jí a zradil ho portášům. Když bylo nejhlučněji, vpadli do hospody, svázali Ondráše a vyváděli do Bystřického žaláře.

U dveří zastavil je řka: »Bratří portáše, nechte se řána naposledy napis na cestu!« Rozvázali provazy, hostinský donesl plecháč piva a Ondráš vyprázdniv, postavil jej na stůl vzhůru dnem. Nikdo ani nedýchal, nehýbal se, jako přimrazeni stáli na svém místě. Vyšel ven. Na dědině potkal babku, zastavil ji a vloživ jí dolar do dlaně pravil: »Matičko, jděte do hospody a plecháč na stole, co stojí u dveří, obratte dole dnem. Za to vám dal

Ondráš dolar!« Zmizel ve tmě. Žena vešla do hospody, učinila tak, a v té začala pilná po něm sháňka.

Na Záhoří nebyl žádný nášlapek pánu jist před Antůškem. On sice osobně, posud činným nebyl, ale vyzradil vše Ondrášovi a jeho chlapcům, kteří v pravý čas kárali.

V Dřevohosticích stojí podnes pevná radnice o jedné věži. Lipenský vrchní poručil jednou dvořákům na Záhoří, svobodným to posud sedlákům, i zemanovi v Symři, aby svá starodávná privilegia zaručená znova pány na Helfenštýně z Pernšteina a z Vrbna odevzdali k uschování v těch nepokojných a nejistých dobách na onu radnici, že by jinak ku věčné své škodě o ně přišli.

Ustrašení dvořáci odevzdali svá pergaménová privilegia i s visutou pečetí v dřevěném pouzdře, řemeslně ozdobeném na červeno-bílé hedbávné šňůre fojtům, a ti je odvedli na místo. Za krátko vyhořela radnice a s ní i privilegia dvořáků.

Dostali jiné, přistřízené valně. — Na podzim téhož roku scházeli jednou všichni fojti. Ráno nalezli je domácí v kládě sevřené na vlastním dvoře pod kůlnou. Lidé se jim smáli, ale tito hádajíce na Antůška, umluvili se na něho.

Chytli ho na vojnu. Odveden ke kyrysníkům a odtržen od kraje rodného súčastnil se válek Napoleonských. Byl též s jinými, na 30.000 našeho vojska v Rusku r. 1812. Rok na to porážel u Lipska slávu císaře Francie a byl raněn s vyznamenáním jest propuštěn. Vrátil se na Moravu.

Toho času Ondráš marně dovolával se milosti, byl stíhán. Ušel též často na Buděčinu. Je to skála »u staré hradské« z Hané na Slovač v horách vyčnívající jako přirozený hrad ze země s jeskyní uvnitř. Trhlínou lze snadno dostati se na plochu horní. Stála v ní po hlavu ukrytá úzkou deskou kamennou hlídka. Podnes jsou tam šlapy vystálé. Zde byl jist. V nedalekých Halenkovicích usadilo se mnoho chlapců s dovolením hraběte Rotála. Starali se o něho. — V Kroměříži konala se poprava jakéhosi křejčího. Množství lidu tlačilo se kolem šibenice i známý lichvář. Když kat oprátku kladl křejčímu na krk, popadl kdo si lichváře, skočil s ním na lešení, otočil mu oprátku na krk, vytáhl na trám a s křejčím zmizel. Byl to Ondráš. Křejčí mu byl oddán a věren ve všech proměnách života. Jednou ho varoval před Jurášem, ale Ondráš zle se naň obořil, aby mu to nikdy neopakoval. To bylo jeho neštěstí.

Kroměřížtí ostrostřelci rozhlásili tou dobou odměnu 100 dukátů nejlepšímu střelci na střelnici. Z daleka se páni sjízděli zkoušit štěstí, leč nadarmo. Náhle dojel na střelnici neznámý krásně a bohatě oděný pán se sluhou. Žádal o dovolení účastnit se střelby do terče. Sluha mu podal ručnici. Nasadil, mířil, rána houkla a — střed byl vyražen. Hmoždíře boučaly. Hudba zahrála šťastnému střelci na počest a ten přijav odměnu odešel. Na náměstí potkal ženu řka jí: »Jdi na střelnici a řekni jim, že nejlepším střelcem je ten, který ti dává odměnu svou. Su Ondráš!« Lekem vypadly ženě peníze z ruky. Než se zpamatovala, byl ten tam

Krátce na to ubíral se na Valašsko a dojda Záhoří odpočíval ve mlýně Libosvářském. Bylo o ostatcích, a že po vojnách lidem se polevilo, slavilo se právo vesele zvláště v Loukově. Ondráš dostavil se s Jurášem, zpíval veselé písne, muzika hrála, a on tančil s Cilenkou. Juráš vztekem, že se mu děvče vyhýbá, vytrhl v tanci Ondrášovi valašku a ranou do čela ho zabil, i Cilenku která ho bránila. Pochovali je vedle sebe na Loukovském hřbitově. Juráš stal se sprostým lupičem, brzy polapen a oběšen.

Všude byl zármutek velký na Valašsku. Záhoří i na výšinách Maršových hor a potomci chlapcův Ondrášových zpívají podnes v Halenkovicích píseň o tom bolu složenou oním křejčím:

 Sem chaso, spíchajte,
 pomoci hledajte
 našemu hajtmánu,
 neb má v čele ránu,
 a už zamodralú.
 Joj, joj, joj!

 Čo ti porobili,
 náš hajtmánku milý,
 bodaj ho Boh trestal
 a nikdy neprestal,
 že fa tak obelhal!
 Joj, joj, joj!

 Čo's bol tak omylný,
 náš hajtmánku milý,
 že sa's dal podvésti,
 tak náhle premocti
 pro naše neščestí!
 Joj, joj, joj!

Kde je tvoja hlava
pekná kaderavá,
kde je tvár prekrásná
jako hvězda jasná, —
ach, jak je neščasná!
Joj, joj, joj!

Kde je karabina,
kde je zbroj ohnivá,
kde sú tvé pistole,
kde sú nože tvoje,
čo's nosil pri sobě.
Joj, joj, joj!

Kde sú tvoje šaty,
kde je retaz zlatý,
kde čakan mistrný,
kterehós byl pilný
naš hajtmánu milý?
Joj, joj, joj!*)

IV.

Antůšek vrátil se nepoznán do Libosvář. Mělo se již za to, že zahynul. Uslyšev však co se stalo, opustil Záhoří a usadil se v Lazníkách. Že viděl kus světa a nabyl zkušenosti, zařídil si krupařství, prodávaje v den trhový pod poddomím v Lipníku stravu. Seznámil se s přátele z mládí a pomocí jich sebral na novo Ondrášovy chlapce rozptýlené, usadil je ve známých jeskyních. Za krátko stíhán, jako by byl Ondráš z mrtvých vstal, panský pych na Valašsku, Záhoří, Hané i na Slovači. —

*) Čas. ol. vl. musea 1890. † 139.

Při prodeji a koupi konal Antůšek úmluvy a poseilství. Vše bylo tajno dlouhé doby. Obchod se dařil; koupil v Lipníku dům, prodával i obilí a stále dlelo u něho několik státečných horalů. Lidé z daleka přicházeli k němu kupovat až z Rožnovska, Vsacka a Val. Klobouk. Časem však činnost jeho prozradili portáši, pohraniční to strážníci. O tom vypravuje vnuk proslulého portáše Karlovského Stavinohy: »V každé dědině bývali k pořádku portášé. Když některý umřel, zvolili gazdové tři zachovalé chlapy a z těch vrchnost v Meziříčí neb na Vsetíně vyvolila jednoho. Dostával denně 8 kr. Každý ho poslouchal na slovo, nejmenší protivení trestal baj smrtí. Dyž chlapa zabil, ohlásil zkrátka vrchnímu, že sa mu protivil a bylo po všem. Oblek mu byl: zelený brunclek, zelená župica, (napřed to enem páni v Rožnově nosili), úzké nohavice z bílé huně, na nohách opánky neb vysoké boty se střapci, na hlavě vydrovka. Zbroj měl: krátkou karabinu, tulec na prach a olovo, v ruce valašku a opásaný byl provazem na svazování zločinců. Nejsilnějším portášem byl Stavinoha z Karovic a nejobratnějším, ač malým, byl Malina z Hoštálkova; měl hřmotný hlas, až sa hory třásl. Ti dva sa milovali a všeci sa ich báli. A když co odvážného měli portáše provést, poslali oba dva.«

Jednou poslán Stavinoha do Klobúk na exekuci. V Klubúcích bývali za těch dob sami klobučníci a súkeníci. Ti nemívali portášů doma, posýlali je do hospody a platili za ně; mohli jíst a pit co chtěli. Stavinoha sa ubytoval v té hospodě, co tam ti klobučníci

chodili. Jeden mladý silný súkeník sa k něm dycky choval vyzývavě. Jednú sa před něho postaví řka: »Šak, ťa nesvážeš!« Stavinoha mluvil zvolna silným hlasem a řekl: »Zkus toho!« Klobučan vešel s ním v sázku. Měli v neděli odpoledne utěkat k Brumovu a sa zdohánět. Po požehnání vyšli celé Klobúky za město na podívánou. Když došli na místo, pravil Stavinoha súkeníkovi: »Kolik skoků chceš napřed?« On mu na to: »Sedum!« Stavinoha byl dobrý běhún, ale ten Klobučan též. »A jak daleko ta mám honit?« Ten mu řekl: »Jak chceš!«

Klobučan sa vyslekl, byl bosý a měl na sobě jen košili a pláténky. Když načítali tři, nechal Stavinoha Klobučana osmkrát skočit a po té sa pustil za ním oblečen a v plné zbroji. Za chvíli ho dohonil a uhodil valašků za tylo, že sa na tvář svalil na silnici. Skočil mu na záda a Klobučan už byl svázán; nedělal mu však ničeho. — Portáši uměli dobře zacházeti s valašků, — každého svalili neb omráčili, ale nezabili. Mžíkem provaz odvázali a polapený už byl svázán. Stavinoha s Malinou přecházeli často Záhořím a jsou zde v dobré paměti. Když přišli do dědiny zastavili se u fojta tázajíce se: »Co nového?« — Kdo byl usvědčen ze zločinu, toho svázali a vsadili do klády, kterou měl každý fojt na dvoře pod kolonou.

Velitel portášů sídlel v Lipníku.

V.

Vrchní Lipenský nemoha se Antuška jinak zmocnit, prosil velitele portášů, aby jej

zajal svými lidmi; neb stále dlelo u něho na stráži několik silných Valachů. Velitel obeslal Stavinohu s Malinou. Šli z Valašska Záhořím a noclehem byli v Symří u dvořáka Vaňka. Záhy z rána ohlásili se v Lipníku. Vrchní se divil, že jsou jen dva, řka: »Chlapi, vy chcete toho zbojníka svázať, nevíte, že je u něho silných chlapů dycky dost?« Stavinoha na to: »Pane vrchní zkusíjá to, ani čerta sa nebojíme!« Zbraně nechali v kanceláři a vzali s sebou jen provazy a valašky. Vrchní poručil, aby šli za ním a na který dům klepne paličkou, tam aby vešli a Antuška svázali. Stavinoha zůstal u dveří, Malina vešel, nesa měch na rameně; dal pozdravení. Stavěl se hrbatým opíraje se o valašku.

U dlouhého stolu seděl Antušek s několika »chlapeči« a řezal dlouhým nožem krucák (tabák). Ohledná se přes rameno řekl: »Co chceš?« Malina pokorně: »Jdu nakupit, poníženě prosím, kaše!« — V té, než se kdo nadál, mrskl Antuška valaškou za tylo, jenž zařval až se dům otřásl a už byl svázán. V tom Stavinoha kopnul do dveří, že vyletěly z pantů a zakříknul: »Hlavu důle, kdo sa hne!« —

Než se ostatní vzpamatovali, byl Antušek na ulici, a vedli ho do zámku. Tam přivázali jej na vůz, šest vojáků ho obstoupilo a vyjeli s ním k Přerovu na Špilberk. Pod Pavlovicemi roztrhal Antušek provazy jak niti konopné a chtěl utéci. Vojáci se báli, že mu jeho »chlapeči« přijdou na pomoc a proto vrátili se s ním do Lipníka. Portáši zatím pojíceli statečně v hospodě. Vrchní nechal je

zavolať a tázał se, zdali by Antůška nedovedli do Brna. Malina mu na to: »Baj do pekla bysme ho dovedli!« »A sami?« táže se vrchní. — »Sami!« — Po té vyšli portáši na zámecký dvůr k vozu. Vrchní a ostatní páni dívali se z okna. Stavinoha zavolal na vojáky: »Odvažte ho!« Vojáci se ho báli, když jej odvázali a on z vozu slezl, Stavinoha však k němu přistoupil, zaklepal mu valaškou na čelo, huče mu do ucha: »Jak sa hneš, hned fa zapleščím. A včil jdi!« Antůšek šel pak se sklopenou hlavou před portáši až do Brna na Špilberk. Tam zůstal až do smrti.

Měl dobrou vůli pomáhati lidu robotnímu proti bezpráví, ale prostředky k tomu volil namnoze zlé. Nesáhl nikdy po cizím majetku, sám jsa svým přičiněním zámožným, ale »chlapci« začasté páchali zločiny na jeho vrub. Proto trpěl, dočkav se ještě v posledních dnech svého života radostné zprávy o zrušení roboty. Začasté vzdychl: »Kéž by Záhoráci užívali svobody k dobru svému a svého rodného kraje!«

VI.

Portáši vrátili se do Lipníka a oznámili, že úkol vyplněn. Vrchní je na rozchodnou prosil, aby mu ukázali, jak chlapci svazují.

Stavinoha na to: »Pane vrchní, nezlobíj se, dyž při tom škody uděláme!«

»Ani na deset rýnských nepohlednu!«

Výbral k tomu nejsilnějšího písáře a páni posedali za dlouhý stůl. Portáši vyšli na chodbu a písář chystal se k obraně. V kan-

celáři nastalo ticho, jak by mák sel. Venku iž utichly kroky. Když čtvrt hodiny uběhlo a ještě se nic nehýbalo, počal vrchní býti netrpělivým a vrtil sebou na sesli. Po té řekl: »Ti chlapci dělají z nás blázny!« Páni počali nadávati na portáše a když už legátkami lomozili, hlasitě nadávajíce, — rozletí se náhle velká kamna kachlová, portáši skočí ke stolu, Malina zařval jarým turem, až okna řiučela a v té, než se kdo zpamatoval, Stavinoha písáře svázal.

Vrchní je obdaroval a oni vrátili se domů. Stavinoha bral se na Rožnov, Hutisko a na Solanci, uslyšev o velké krádeži na fojtství. Na Soláni za tmy vešel do hospody Čartáku. Byla nabité lidem. Ve dveřích stoje zkřikl mohutným hlasem: »Zloděju hoří ti čepica!« Jakýsi člověk chytl se za čepicu a on jej svázal. Přiznal se. — Portáši byli brzy zrušeni a Stavinoha stal se pudmistrem Karlovským.

Od Čartáku vede cesta podle nízkého pískovcového kříže kolem stániska (pastviny) po zalesněných vršinách tři čtvrti hodiny do doliny, »Kobylyská« řečené. Před námi strmí spousta skalisk, nad nimi vypíná se Troják; okolí je pusté, divoké a smutné.

Z Trojáku je rozkošná vyhlídka na Karlovsко, Hrozenkovskо, Bystřickо a Solanec. Na úpatí k ráztoce »Brodské« tvoří několik balvanů sklípek a v něm objevila se na velkém kamenu pod mechem a lišeňíky vyrytá podoba jakéhosi vojína s nápisem nad ní: »Radkeda.« Byl to náčelník Ondrášových a později Antůškových chlapců, zde pod Tro-

jákem se ukrývajících. Na prsou měl kříž — jakýsi to druh vyznamenání — na boku meč a vojenský kabát 12 knoflíky upjatý. Do jeskyň vede pod tímto kamenem úzká díra přes potůček, nedaleko ze skal vytékající. Za ním se chodba zvětšuje. Otvor byl před 20 lety volnější a byl pohodlnějším vchodem do podzemních prostor. Když Antůška portáši do žaláře odvedli, přišlo vojsko z Olomouce, obsadilo »Kobylskou« a vyhladovělí chlapec vylezli ven. Byli za trest postříleni a na místě tom pochováni. Nad jeskyněmi postavil kdosi padlým chlapecům dřevěný kříž. Před dvaceti lety, vypravují lidé, přivalila se od Radhoště hrozná bouře. Hrom bil ráz na ráz a uhodil i do skal. Kříž zmizel, kameny se svezly a zasypaly částečně vchod do kobylských jeskyň. Dříve se širokým otvorem do nich jezdilo z Bystřicka. Ondráš nechal otvor ten zasypati a zalesniti. V jeskyních těch jsou prý až po dnes velké poklady.

Takto zanikla poslední stopa chlapecův Ondráše a Antůška, jen pověsti o pokladech udržují paměť na kobylské jeskyně.

Na Karlovsku vypravuje se: »Na stánisku, co je u kříže kamenného blíz Čartáku, byl jednou jeden chudobný báča (pastýř). V poledne za jasného dne nabral svítidel, trochu sirek a šel do kobylských jeskyň, hledat štěstí. Vlezl pod tím kamenem do díry, přelezl potůček, povstal a kráčeje dále rozžal svítidlo. Přišel k propasti, dole hučela voda a přes ni lávka. Ú ní ležela zlatá kačena a na ní nápis: »Obrat ju!« Obrátil hlavu do zadu a přešel lávku. Tam ležela zase kačena

taková. Obrátil ju. Šel dále až ke kamennému stolku, při němž seděl stařec a u něho dvě husy zlaté s nápisem: aby sa ich netýkal, ale nabral, co potřebuje. Nabral zlata a stříbra, co potřeboval k unesení. Vylezl z jeskyň a od tych dob nebáčoval.« —

»Jistý řemeslník z Rájce na Slovensku, co studoval devět škol, slyšel od Valachů, co pásli ovce v Kobylskej na Hrozenkově, o tých jeskyních. Vyhledal muže spolehlivého, Michala Korytaře, a šel s ním do těch důr. Jak sa jeskyně dělají, uvázali špagát a šli dál. Šli po lávce přes vodu. Tam ležel pes popsaný: »Toho psa obrat hlavu zpátky!« Na druhém konci kačena s nápisem, že sa mosí obrátiť. Šli zase dál, až došli dveří ve skále, pobitych železem. Nad nimi našli sedm kluček a odmykali. Sedmá nechitěla se odemknout, Korytař zaklel a když nemohli otevřít — přišel na ně strach a vrátili se ven.«

Dó nedávna ležel před děrou do jeskyň ploský kámen s dvanácti na povrchu vydlabanými mísami, z nichž chlapec jídávali. Nyní je z něho mlýnské kolo.

POHÁDKY a POVĚSTI

ze

ZÁHORÍ.

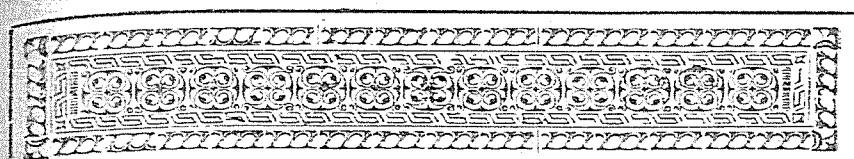
Sebral

FRANTIŠEK PŘIKRYL.

v Holešově 1892.

Knih- a kamenotiskárna Lamberta Klabusaya.

Nákladem vlastním.

Josefka.

Dávno, než se zbudoval kostel v Paršovicích, byl v Rakově zámožný sedlák. Neměl dětí, mrzelo ho to, hýřil, až mu zůstala pouze rozdrhaná chalupa. Nyní teprve nabyl rozumu, rád by hospodařil, kdyby měl na čem. Byl chudásem. Dokud se mu dobré vedlo, přál sobě míti aspoň jedno dítě, ale Pán Bůh ho nevyslyšel. Když neměl co jíst, povila mu žena děvčátko. Skrabal se za ušima nad tím nemilým požehnáním, ale co měl činiti. Šel tedy k jedné chudé známé a požádal ji, aby jeho ženě při křtu sv. posloužila, ale ta se zdarma nechtěla ani hnouti. Mrzut nad nevděkem lidským vrátil se k ženě s nepořízenou.

»Vidíš muži, tak je to, když člověk ne-hospodaří. Dokud jsme byli zámožni sám rychtář nám všecko po vůli učinil a nyní ani nejnuznější nájemnice nechce nám posloužiti. Ubohé dítě, jak se třese, vždyť nemám ani chatrné plenky, abych je zaobalila, na holé slámě musí ležeti. O Bože smiluj se nad námi!«

Tak hořekovala a bělovala ubohá žena a nahé nemluvně slzami kropila. Než v tom vyjasnila obličeji k úsměvu, utřela slzy a na svého muže, který zamyšleně a se založenýma rukama u ní stál, radostně pohledla řkouc:

»Prosím tě, muži, jdi k bývalé sousedce naší, ona je zámožná, byla jsem jejím dětem kmotrou a popros ji, aby posloužila mému dítěti!«

»Nevím, milá ženo, jak u ní pořídím, mně se zdá, že s prázdnou dojdu.«

S těžkým srdcem kráčel mimo svůj bývalý statek k sousedce.

»Pozdrav Pán Bůh milá kmotro!« řekl vejda do jizby. »Má žena vzkazuje vám pozdravení a poněvadž nás Bůh dceruškou obdařil, prosí vás, abyste jí při křtu sv. posloužila.

»Milý kmotře«, odvětila uštěpačně, »ráda bych šla, ale časy jsou zlé. Člověk potřebuje každý krejcar, a takovým žebrákům, jak jste vy musí se mnoho založiti. Proč nejdete k jinému proč právě ke mně?«

»Protože vám má žena také posloužila!«

»Nu tak, to má být půjčka za oplátku. Kdybych byla tak štědrá, jak jste vy byli, přišla bych v bídě také tak daleko. Jděte, nepůjdu ani krok!«

Mlčky odešel domů s okem lístotí zareným.

»Vidíš milá ženo, předvídal jsem, jak pořídím, ale nic si z toho nedělej, však Bůh nikoho docela neopustí. Dej mi dítě a kmotrou bude ta, kterou na cestě potkám.«

Žena zaobalila děvčátko do kousku starého plátna a slzic vložila je muži do loktů.

Šel do kostela Soběchlebského podél potoka Malenška. Vyšel cestou na kopec »Skalka« zvaný, kde prý za dávna zámek stával, ale se propadl.

Potkal tu stařenu a prosil ji: »Milá stařenka! prosím vás o malou službu. Jsem té vesnice chudý chalupník. Dnes žena povila děvčátko, nikdo nám nechtěl posloužiti, že jsme chudobni. Vzal jsem tedy dítě s tím úmyslem, že kterou první potkám, poprosím, aby byla kmotrou dítěti.«

»I to vám mohu učiniti, pravila vlídně stařenka, dejte sem to robátko a pojďte.«

Dal jí dítě a šli přes Dolní Něčice do Soběchleb. Ve chrámu Páně, té doby dřevěném, nechala stařenka děvčátko slavně pokřtiti v pluvialu, jako by bylo zemanovo, že se tomu všichni lidé divili. Stařenky nikdo neznal. Dala děvčátku jméno: Josefka.

Na zpáteční cestě došli za dědinu Něčickou na »Skalku«, zastavili se, stařenka podala mu Josefkou a zastrčila za plenu dukát, řkouc:

»Z tohoto penízu zlatého, co dítěti zakládám, budeš míti tolik, abys je dal dobře vychovati a až jí bude dvanácte roků, přived ji na toto místo, přijmu ji k sobě na několik let, aby šťastnou se stala. Abys však poznal místo, nebo v také době se mnoho změní a jen zde mne nalezneš, nechám ti znamení.«

Vytáhla ze záňadří zelený proutek a dotekla se jím země a okamžitě vyrostl růžový keř plný květů krásných, ale babička zmizela. Marně se po ní ohlízel a byl by dluho stál.

kdyby Josefka pláčem ho neupamatovala k návratu.

Zatím čekala žena s nedočkavostí. Hlad, žízeň a bolesti trápily ji, neboť nebylo v domě ničeho.

Tu vešel muž, přistoupil vesele k šesti-nedělce a laskavými slovy připravil ji k náhlému obratu jejich žalostného stavu, řka:

»Neplač ženo a nenaříkej, anděl Páně nám pomohl, zde máš svou Josefkou; než jí však polibíš, vyndej závinek, abys viděla, jak vzácnou kmotru měla.«

Žena sáhla za plenu a vytáhla hrst dukátů. Lekem je upustila, že se po slámě, posteli a po zemi rozkutálely a domnívajíc se, že jsou nepočitivé, zakvílela:

»Muži, kdo ti dal tolik peněz?«

Sám jsa dojat a překvapen, vždyť stařenka zavinula Josefce pouze jeden zlaták, vypravoval ženě, co se mu na cestě v kostele a zpět přihodilo a doložil:

»Nech divení, poděkuji za to, co nám Pán Bůh nadělil a pomož mi sebrati dukaty, mohl by nás někdo přistihnouti a svět je lakovný.«

Sbírajíce peníze spatřili nový div; kde ležel jeden dukát, nalezli jich deset a když to shrnuli byla jich hezká hromada.

»Pane Bože«, pravila žena starostlivě, »budou-li ty peníze k požehnání. Kdo ví, nebyla-li ta stařenka zlý duch, který hledí duše naše zakoupiti penězi těmito.«

»Ale řekni mi, jak můžeš býti tak zpozdilá, domýšleti se, že zlý duch se mnou vejde do chrámu Páně a nechá se kropiti svěcenou

vodou, ba že i kříž udělá? Že by to obyčejná ženská byla, tomu nevěřím, ale byl to duch dobrý, kterého nám Bůh k osvobození býdy seskal.

Jsem přesvědčen, že těch peněz s po-kojným svědomím užívati můžeme, a aby námě někdo nepřišel, dám je zatím do truhly a a v noci je zakopu pod hrušku a to ti povídám, ať o tom nikomu neřekneš! Jeden dukát zanesu rychtařce, aby ti poslala živnosti a najmu ti posluhu a zítra v Hranicích nakoupím šatstva a domácích potřeb. Hádej, co ještě koupím?«

»Nejlépe bys udělal«, odvětila mu, »kdybys koupil náš bývalý statek, dobytek a rozumějí hospodařil než dříve.«

»Ženo«, ozval se muž, »uhodla jsi, jistě chci nyní dobře hospodařiti, mám pro koho.« Sehnul se a líbal spící Josefku. Pak odešel vyplnit předsevzetí, co zatím blažená matka ošetřovala svou dcerušku, přemýšlejíc o lepší budoucnosti.

Za malou hodinku otevřely se dvěře, do jizby vkročí děvečka buclatá z rychty, v rukou velký hrnec s celým dojením a za ní muž s košíkem živnosti.

»Požehnej Pán Bůh!« řekla děvečka, postavivši hrnec na lavici: »Hospodyně vás pozdravuje, posylá trochu mléka a kdybyste něco potřebovala, máte jen vzkázati, že vám ve všem poslouží.«

Otočila se a odešla.

»Vidíš,« ozval se muž, »co udělal jediný dukát! Na rukou by nás nosili, kdyby věděli, co jich máme! Rychtařka tě ve všem zaopatří,

pošle peřiny, prádlo a starou Véruši k obsluze. Řekl jsem jí, že naše Josefka dostala závinkem hrstku dukátův, ať tedy víš, jak se chovati, když sem přijde.«

Vyšel na dvorek, nasbíral topiva a rozdělal v kamnech oheň. Přišla stará přástevnice Véruša a brzy uvařila chutnou polévku mléčnou a kaší vyhladovělým manželům.

Druhého dne vypravil se otec Josefčin do města, rychtářka ho vyčíhalo a běžela navštívit šestinedělkou, aby se při tom dověděla, jak se to s těmi penězi má.

»Milá sousedko,« začala rozpřádati svou řeč, když se na zdraví poptala, »do vašeho domu přišlo s děvčátkem Boží požehnání. No a s těmi penězi není snad tak tolik.«

»Ba že je,« odvětila žena. »Vždyť to není tak malá hrstka dukátů, že by se brzy rozkoulely. Bůh to zaplat té ženě dobročinné, naší kmotře, včil si můžeme koupiti zase náš statek i s náradím a pořádný život vésti.«

Rychtářka věděla dost jazyk ji pálit, proto tenkým hlasem jenom prohodila: »To uděláte nejlépe!« A jakoby zem pod ní hořela, vytatila se náves a za chvíli věděla celá dědina, že dostali Josefce vázaného věrtel dukátů.

Večerem vrátil se šťastný sedlák z města, přivezl na voze nábytku, šatstva a živnosti. Koupil svůj bývalý statek zpět, nakoupil dobytka a náradí. Nouze přestala, on pak začal moudře hospodařiti. Žena se zotavila a brzy byli nejváženějšími sousedy v obci, každý si je nadcházel — byli šťastni.

Největší radostí jejich byla malá Josefka, děvčátko milé a hezoučké, že je měl každý rád na první pohled.

»Kmotra,« říkávaly sousedky, »to dítě vám nevyroste, je příliš moudré na své stáří.«

Ale Josefka prospívala a rostla jako z vody. Když jí bylo deset let, propustil ji pan učitel Paršovský ze školy a zavezli ji do města, aby se učila způsobům a ručním pracím. Jak jí dvanáctý rok docházel, vzali ji domů, že se blížila doba, aby ji odevzdali dle slibu neznámé stařence na »Skalce«. Josefka se vrátila z města krásná jako mnohoslibné poupatko, matka ji radostnou chloubou objímalala, sešly se sousedky a obdivovaly se spanilosti její, což rodičům nemálo lichotilo. Matičky se syny dorůstajícími mínily, že by to nebylo špatné, do takového hospodářství se příženiti. Největší naději pěstoval v srdeci rychtářův Francek a počítal už, kdy by se o ní ucházeti mohl. Josefce však kvetlo štěstí jinde.

Za několik dní uplynul dvanáctý rok, plačky rozloučila se s ní matka a otec vedli ji k růžovému keři na »Skalce«. Stál neporušený obsypán květy a poupaty, jak by ho včera stařenka nasadila, nebo se každý tomu místu vyhýbal, že je to rejdiště divých žen, a kdo z toho keře růži utrhne, propadne jejich moc. »Skalka« je návrší obrostlé ze tří stran lesem a na pláni porostlé trávníkem, nyní na záhony rozorané. Potok Maleník stékající s Rakova, obtéká je a vrch kopce, shlíží se daleko do údolí až k Bezuchovu a Dřevohosticím. Došli až k památnému keři růžovému, otec dotekl se jednoho poupěte, jak ho kmotřička

poučila, a v tu chvíli zmizel keř a místo něho stála před nimi stařenka. V prvním okamžiku lekla se Josefka náhlého zjevu stařenky, než pohlédla jí do tváře plné laskavosti a už se nebála.

»Chceš jít se mnou Josefko?« zahovořila stařenka.

»Půjde ráda paní kmotro,« odpověděl za ni otec.

»Rozlučte se tedy, a vy otče nestarejte se více o Josefkou, bude jí u mne dobré a brzy vám ji krásnější a šťastnější zase přivedu. Když se vám po ní bude stýskati, pohledte do tohoto zrcadélka a uhlídáte vždy svou dceru. Na cestě zpáteční neohlížejte se ani v pravo, ani v levo, jinak by se vám zlé přihodilo.«

Přijal tedy zrcadlo, rozloučil se s dcerou a ubíral se se »Skalky« dolů k Rakovu.

Stařenka vytáhla ze záňadří proutek zelený, vzala Josefkou za ruku, dotkla se proutkem země, která se tiše rozevřela a ony vešly do krásné zahrady a ubíraly se k nádhernému zámku po pěšinkách zlatým pískem posypaných, které se po zahradě kolem zámku divně a jináč proplétaly, mezi zeleným trávníkem a záhonky pestrých květin, okolo malebně rozestavených křovin. Všude plno ptactva, zpěvu a jásání na stromech i v křovinách, všude plno vůně sladké.

Po chvíli spatřila Josefka krásný zámek, v průčelí sloupořadí z bílého mramoru, břečtanem porostlého. Vše se lesklo zlatem a křištalem.

Z předsíně vešly dovedně zpracovanými dveřmi ze slonoviny do pokojů, které byly

otevřeny, jen k šestému pokoji spatřila Josefka zamknuté černé dvěře z ebenového dřeva okrášlené sloupy z černého mramoru, obrostlé rozmarinem. Stařenka obrátila se k Josefce, řkouc: »Zde budeš bydleti, můžeš choditi kamkoli, jen ne do šestého pokoje, byla bys nešťastna. Zde máš šest zlatých klíčů od svého bývání a prohlédni si vše. Josefka se nedala po druhé pobízení, vešla do druhého pokoje a spatřila útulnou ložnicu. Na podlaze rozloženy měkounké koberce a na posteli ze slonoviny a zlatem uměle vykládané, dýchalý měkké podušky. Bílá, hedbávná, od stropu až na koberec splývající nebesa, byla stříbrnými hvězdami poseta a záclony u oken byly též takové.

Josefka divila se té krásné nádheře a babička nestačila ji ujišťovat, že to pro ni přichystáno, bude-li jen příkaz plnit.

»Každé přání vám vyplním drahá stařenko,« pravilo děvče, »a na ten šestý pokoj ani nepomyslím.« Druhý pokoj měl po straně kříštálové koupadlo, do něhož stříbrnou trubkou voda vlažná vtékala. Vedlejší pokoj čeveným damaškem potažený byl oblékárnu. V uměle pracované skříni bylo šatstva a prádla hojnost a před velkým zrcadlem na stříbrném stolku leželo velké bohatství skvostů třpytivých.

»Tímto se každodenně můžeš krášlit a strojiti, jak se ti líbí,« pravila stařenka, vedouc Josefku blíž zrcadla.

»Bože, to je lesk, to je krása, kdybych to mohla rodičům ukázat, ti by se divili,« jásalo děvče.

»Budeš-li věrnou v plnění slibu, uhlídají tě také jednou.« Pak přešli jídelnou do skvostně

upravené pracovny. Na lesklém stolku ležely začaté práce ruční, opodál stála drahokamy vykládaná harfa a na skříních potřeby ku kreslení a psaní s velkou zásobou knih.

»Komu je to přichystáno stařenko?«

»Tobě, drahé dítě, všemu tě naučím, nyní se však uprav k jídlu.« Josefka se čistě umyla, oblekla krásné šaty a šla za stařenkou do jídelny. Vroucně se pomodlila a usedla se stařenkou za prostřený stůl. Neviditelné ruce přinášely chutná jídla, Josefce chutnalo, ale udiveně spatřila, že stařenka nejí.

»Proč nejíte stařenko?«

»Jenom si pochutnej dceruško, jídám sama a pak si v ústraní odpočívám.« Po jídle Josefka, jak se doma naučila, pomodlila se, poděkovala stařence a vyšly do zahrady k malému rybničku. Stařenka vhodila hrst drobtů bílého chleba na lesklou hladinu vodní a brzy shluklo se množství stříbro- a zlatolesklých rybiček, hltajících vhozené drobečky, což Josefce nemalé potěšení činilo, že toho nikdy ještě nespatřila. Pak se procházely kolem záhonů květin, které ji stařenka učila poznávat; pak vybrala z besídky lesklou konvičku a učila Josefku je zalívat a ošetřovat, že jí to připraví mnohé potěšení. Unavené natrhaly si chutného ovoce, usedly na pohodlná sedadla pod košatým stromem a pochutnávaly si. Tak jim ušel den. Po večeři dovedla stařenka Josefkou do ložnice, dala jí dobrou noc a odešla. Josefka se odstrojila, pomodlila a zahrabala se do měkounkých podušek, stáhla na sebe hedbávnou pokrývku a spala, jako by ji do vody hodil.

Slunce stálo už hezky vysoko na nebi, když se probudila. U lože stála stařenka a s úsměvem chválila Josefkou, že se na červeno vyspala. Hbitě vstala, ustrojila se a zdálo se jí, jako by jí při všem neviditelné ruce posluhovaly, kromě stařenčiných. Zatajila stařence jí poučující svou zvědavost. Posadila se před velké zrcadlo, stařenka jí přičesala krásné plavé vlasy, spletla do dvou copánekův, ona pak pohlédla na svůj obraz a pravila veselé: »Kdyby mě tak viděli mamička a tatíček anebo moje kamarádky, ti by na mne hleděli.«

Stařenka ji políbila na bílé nevinné čelo, jakoby chtěla zahnati Josefčiny marnivé myšlenky, zavedla ji do jídelny ku prostřenému již stolu. Na křišťálové, zelenými luppeny obložené míse, voněly jahody a v konvičce na stříbrném podstavci bylo čerstvé mléko s pečivem. Po snídaní zavedla ji stařenka do pracovny, učila ji čísti, psati a všelikým užitečným vědomostem z kuih až do poledne.

Po obědě zašly do zahrady a Josefka učila se poznávat stromoví, byliny a ptactvo, které chovala stařenka tak krotce, že když na píšťalku zapískla, všechno se k ní slétlo. Josefce se to velmi líbilo a stařenka jí tu píšťalku dala s přípovědí, že k ní též budou se ptáci slétati, kdykoli na ni zapískne. Pak se učila vyšívat zlatem, stříbrem a hedbávím a ozdobila si působením stařenky své šatstvo a prádlo překrásuě provedenými zvonečky, jetelinkou, hřebíčky, srděčky, hvězdičkami, jalíčky, kohoutky, a divnými listy, jak je vídala doma na zamrzlých oknech. Když se tím

unavila, učila ji stařenka hudbě na harfu, což ji nejvíce těšilo.

Po učení vzala jednou stařenka harfu a sedla u okna otevřeného naproti Josefce. Přešla prsty stříbrné struny a zpívala tak dojemně, že Josefce zatajil se dech rozkoší, ptactvo ustalo ve zpěvu a naslouchalo, ba i listí na stromech utichlo v šumu.

Josefka měla velké krásné oči na stařenku upřené a když ona ukončila, povzdechla: »Vy umíte krásně zpívat!«

»To je dítě zlaté, mé jediné potěšení, dokud ty mě většího nezpůsobíš.«

»Čím stařenka dobrá vám způsobím radost?«

»Tím, co jsi slíbila; poslušností.«

»Poslechnu vás, nikdy vás nezarmoutím,« ujišťovala vděčná Josefka.

Tak uplynul den za dnem, měsíc za měsícem a Josefka stala se moudrou a velmi spanilou pannou. Již po páté stromy odkvetly, což ji sem stařenka dovedla, ale ještě se jí nezastesklo, nebo čas jí ubíhal při práci, učení a zábavě ve společnosti stařenky. Jak pátý rok došel, časně z rána vzbudila stařenka Josefku, řekouc: »Milé dítě, musím tě opustit na několik dní, ač neráda, odcházím, ale nemohu si jinak pomoci. Nezapomeň na příkaz o šestém pokoji a nevrnuš se, brzy se vrátím.«

Stařenka odešla, Josefka se ustrojila a po snídaní dala se do práce. Odpoledne začala tesknit, když sama ryby a ptactvo nakrmila, ovoce trhala a vyšívala. Dlouho při práci se nezdržela, hned odběhla do zahrady a zase se vrátila zamyšlená, procházela se pokojí

až se zastavila u černých dveří. Za celý čas pobytu svého u stařenky nedbalala na ně a nyní ji tísnila zvědavost neodolatelná; proč jí zakázala vniknout do této místnosti? Již se rozběhla pro klíč, ale přece se ulekla toho počínání, vzala harfu hrála a zpívala, jak jí tomu stařenka naučila. V noci mámil jí ve snách ustanoveně ten zapovězený pokoj, i ráno první myslénka byla na zákaz stařenčin. Jídlo jí nechutnalo, při práci byla roztržitou, až jednou odpoledne nemohouc odolati zvědavosti, vzala klíč a přišla k šestému pokoji. Ruka se jí trásla při odemykání. Hrůzou strnula, když dvěře otevřela: v pokoji černým aksamitem potaženém spatřila na maráčku truhlu a v ní posadil se kostlivec, neustále hlavou kývaje... Bouchla dveřmi, zamkla je a celá ustrašená pospíchala zpět. Nyní ji pojala veliká lítost, že neuposlechla dobré stařenky, ale uminila jiže zapře, co spatřila v šestém pokoji, aby stařenky nezarmoutila.

Třetího dne záhy zrána, když se Josefka upravovala v šatně a zlatým hřebíncem své bohaté světlé vlasy urovnávala, vstoupila k ní stařenka. Josefka se jí lekla a zarazila se, což stařence bylo nápadné, ač jindy s úsměvem na krásné tváři svou dobrodějku vítala.

»Proč jsi tak bledá Josefko, snad jsi churava?« zahovořila stařena.

»Tesknila jsem po vás stařenko, jiného mně nic není.« Odvětila, ale červeň polila jí tvář, sklopila oči, styděla se, že poprvé lže té dobré stařence.

»Byla jsi v šestém pokoji Josefko, pravda? Přiznej se, bude to k tvému i mému dobru,

jinak je nám oběma ke zlému, jak se ne-přiznáš!«

»Stařenka dobrá, nebyla jsem tam.«

Stařenka na ni smutně pohlédla a odešla. Josefce tanulo na mysli, že se stařenka udobří, že jí uvěří a zapomene na to. Vrátila se k ní brzy, hovořila s ní laskavě a o šestém pokoji se už nezmínila.

Druhého dne pojala ji za ruku, zavedla ji do zahrady. Uprostřed ji zastavila a řekla: »Příznej se dítě, co jsi viděla v tom šestém pokoji, jinak je s tebou zle.«

»Nebyla jsem tam,« odvětila bledá Josefka.

Stařenka nahnula se k zemi, dotkla se jí černým proutkem a krásná zahrada proměnila se v divokou poušť, po níž rozléhal se divoký řev hladových šelem. Kamkoli Josefka popatřila, všude pusto, smutno a nebezpečí. Zakryla rukama tvář, přitulila se bázuň ke stařence, která ji laskavě domlouvala, aby se přiznala.

»Nepovíš-li mi, co jsi spatřila v tom šestém pokoji, zanechám tě zde.«

»Nečiňte toho stařenko, já nevím o ničem!«

»Je mi tě líto, dám ti do rána lhůtu na rozmýšlenou; nahnula se, dotkla se proutkem země a zase stály uprostřed krásné zahrady.

Druhého dne domlouvala stařenka laskavě bledé Josefce, aby ji dohnala k přiznání, ale ona zapírala.

»Jestliže se nepřiznáš, rozloučíme se, zavedu tě do pustého lesa, zůstaneš němou a štěstí úplného nedojdeš; a koho budeš nejvíce milovati, usmrtí tě. Jinak tu se mnou déle potrváš

a pak se navrátíš k rodičům šťastnou až do smrti. Vyvol si, co chceš.«

Josefka naposledy zapřela a nevyznala. »Octni se tedy v černém lese a budě němou!« zvolala stařenka hrozným hlasem, dotkla se proutkem země a Josefka lekem strnulá klesla v hustém lese na suchý list. — — —

* * *

Pustý les patřil mocnému králi, který měl jediného syna Jiříka. Když se mu narodil, zavolal všecky mudrce svého království, aby mu vyložili budoucnost dítěte. Předpověděly, že vyroste v krásného, v uměních vycvičeného prince, jenž bude velkým milovníkem boje a lovu, do plnoletí, aby jej neposýpal nikdy nahon, jinak se mnoho žalosti na něm dočká. Což divu, že princ od rodičů nade vše milován a pečlivě střežen byl, zvláště v letech dospělejších. Nejmilejší zábavou bylo mu cvičení se ve zbrani a největší radost cítil při vypravování o bohatýrech v boji a na lov. Tu celý hořel dychtivostí zkusit podobné, avšak přes nejvroucenější prosby, nedovolil mu otec na lov. Bylo mu na dvacátý rok a jiného neulovil než několik ptáku v zahradě a zápasil pouze se psy domácími.

Kteréhosi dne, záhy z rána, vstoupil kvapně, do pokoje k matce a úpěnlivě prosil o přimluvu u otce, aby směl na lov. Vypravoval o snu, že ulovil krásnou laň a nyní že nemá pokoje, všude ji před sebou vidí. Matka jej marně chlácholila, řkouc: »Takové myslénky zapud, milý synu, to ti našeptává zlý duch, jinak by se ti velké neštěstí přihodilo.«

Upošlechl, ale po celý den byl smuten, zamyšlen, aniž se čím nechal rozebrati.

Druhého dne sotva se ráno rezbrěsklo, spěchal k matce ztrápen probdělou téměř nocí, naříkal, že tentýž sen se mu zjevil a prosil úpěnlivě, aby otce naklonila, aby směl vyjít na lov. Královna spěchala s těžkým srdcem k manželu svému, neb jí tanulo na mysli proroctví o neštěstí synově a radila se s manželem, jak by mu jeho choutku vymluvili. Otec předvolal Jiříka, ale marně mu domlouval.

»Vždyť znám dobře se zbrau zacházeti a jezdit na koni, což by se mi mohlo přihodit,« zamhouval Jiří.

»Spěcháš do neštěstí,« pravil mu otec.

Po marných domluvách propustil jej otec no první hon. Množství statečných sluhův a myslivců sprovázelо jej k ochraně. Zajeli do hustého lesa, hon se dařil znamenitě, bylo již k večeru, ale bílou laň Jiří nespatřil. Pustil se sám do lesa, jezdil křížem sem tam, ani nezpozoroval, že se od družiny své odloučil, až dojel na mýtinu, řídkým podrostem pokrytu. Uprostřed mýtiny zahleděl světlý stín, domnívaje se, že bílá laň se tam ukrývá, namíří lučištěm, chce pustiti smrtnou střelu a v tom vyběhne na trávník ne bílá laň... ale Josefka bílá, bledá a utrápená, ale přece krásná. Vrhne se na kolena, spíná ruce, jakoby o ochranu prosila. — — — —

Když ze mdloby se vzpamatovala, popatřila na okolní smutný les a zaplakala sítostí, že podlehla zvědavosti, že lhala dobré stařence a že tak mnoho utrpení ji čeká. V tom slyší hlas lesních rohů, dupot koně a

rychle se ukryla za hustý keř. Jiříkova střela nahnala jí strachu a přiměla ji vzdáti se mu pod jeho ochranu.

U vytržení nad spanilostí její, seskočil Jiřík s koně, zdvihнул ji ze země a ptal se jí hlasem chvějícím se milým rozruchem:

»Jak jsi sem zabloudila panno spanilá do této pouště?« Josefka mu pohlédla do tváře, zakývla záporně hlavou a položila prst na ústa, jakoby naznačiti chtěla, že mluvit nedovede.

»Tys něma!« Vzdýchl Jiřík a zahleděl se do jejich krásných očí.

Procitnul z němého vytržení myslé, zatroubil na lesní roh a po chvíli přicválala na upěných koních polekaná družina; již ho úsilně byli hledali.

»Mám za to,« prohodil jeden starý myslivec, »že náš princ místo bílé laňky ulovil lesní ženuku.«

Jiřík vida, že oči celého komonstva na neznámou dívku zvědavě pohlízejí, oznámil jím, že je královskou dcerou, od jednoho čarodějníka unesenou, ale podivnou náhodou že přišla až do těchto míst, ale už k ní moci nemá. Sotva domluvil seskákala družina s koně a prokazovala úctu královskou neznámé panně. Josefka se na všecky přívětivě usmála a pokynutím hlavy děkovala za vysvobození a tak si všecky naklonila. Pak přikázal Jiřík žádnému se o ní nezměňovati, dokud nedovolí.

Se strachem a obavou očekával král návratu princova. Již bylo pozdě na noc, když hradní ohlašoval návrat z honu. Jiřík vjel do královského hradu a v hluku při nočním

šeru odvedl Josefku do svých komnat nepozorovaně a uzamknul ji v jedné. Pak se odebral k otcí podat zprávu o průběhu honby.

»A tu bílou laňku jsi ulovil?« tázal se otec.

»Ovšem, po večeři ji předvedu.«

Po jídle vzal nejchutnější pokrmy na zlatou mísu a pospíchal do svých pokojů k zachráněné panně. Když k ní vkročil, spatřil ji čtoucí z knihy. Zradoval se z toho Jiří a tázal se jí, umí-li psát, a když mu přisvědčila, prosil, aby mu napsala svůj původ a osudy. Ochotuě vyhověla jeho žádosti a připsala ku konci, že pátý rok od rodičů vzdálená žila na místě tajemném, o němž se zmíniti nesmí a aby ji vrátil rodičům zpět. Jiřík dočetl odpověď; vzal ji za ruku a pravil: »Tu poslední prosbu ti nevyplním, ale budeš mou manželkou.«

Josefka naň smutně pohlédla a napsala na list: »Nečiň toho, budeš neštastným.«

»Jak bych mohl býti neštastným,« zahovořil roztouženě Jiří, »když tebe míti budu. Vyslov se jen, máš-li mne ráda, rodičové nám požehnají a budeme blaženi.«

Na znamení svolení podala mu Josefka ruku a on prosil ji, aby šla za ním.

S úžasem hleděli královští manželé na Jiříka vedoucího místo bílé laňky krásnou pannu, avšak podivili se, když jich prosil, že mu ji mají dáti za manželku. Zaražený král mu to odepřel, neznaje její původ a nad to vida ji býti němou.

K přímluvě soucitem dojaté královny a pohledem na ztrápeného syna svolil. Jiřík

¹ Josefko poklekli před královské manžely ² obdrželi svolení a požehnání k sňatku. Svatba konala se s nádhernou slávou královskou a v počtu vzácných hostů urozených skvěla se mladá královna Josefka jako slunce. Nyní žila s Jiřím v blažené radosti, ale často napadla jí stařenčina kletba. Stalo se pak, když Jiří čekal svou požehnanou manželku, že vypukla válka nejistého výsledku. Za velikého náruku rozloučil se Jiří s Josefou a rodiči, postavil se v čelo vojův a táhl do boje.

Teskně ubíhaly Josefce dlouhé dny v bázni o Jiříka, nejradiji naň o samotě vzpomínala a prosila na Pánu Bohu o válečné štěstí a ochranu pro něho. Když jí vypršely dny, povila krásného prince k velké radosti královských rodičův. Urozené paní a společnice Josefčiny hlídaly v noci mladou matku a její robátko. O půl noci vše upadlo v hluboký spánek, jen Josefka bděla a pohlížela ke zlaté kolíbce na spící dítě. Náhle se mžikem rozhrnou záclony u postele a stařenka se sklání k Josefce.

»Cím se vám, dobrá stařenka, mohu odsloužiti za to štěstí, které jste mně připravila?« zahovořila Josefka slabým hlasem, nebo na tu chvíli řeči zase nabyla.

»Chceš-li zůstat ve stálém štěstí řekni, co jsi viděla v šestém pokoji.«

Josefka zbledla, odvrátila zrak od stařenky a vyrazila ze sebe: »Já tam nebyla!«

V té chvíli nahnula se stařenka k robátku na kolíbce, roztrhla je a zmizela. Ubohá matka výkřikem zoufalým vzbudila komorné.

a než k ní dospěly, omdlela. Ustruule patřily na hrozuě zkrvavenou kolébku, ale dítěte ne-našly. Strhl se křik, královští manželé žalostí plakali a naříkali, že se synu Jiříku proroctví vyplnilo v tak děsné mříži, když přilaул k té lesní ženě.

Vypravili rychlého posla za Jiřím se zprávou o hrozné události a žádali ho, aby svou ženu dal za to upáliti, že své dítě utratila. Jiří odepsal, aby jí neublížili, neb ji vrouceně miloval. Za několik neděl válka šťastně ukončena a Jiří vracel se zpět jakožto vítěz. Josefka vyšla mu vstříc s pláčem mu vpadla do náručí a on laskavými slovy ji těšil a ubezpečil ji o své lásce nezměněné. Rodičové se naň hněvali, že s ní přísněji nenakládal; ale on jim dosvědčoval její nevinu, že je pod zlou mocí, která se na ní mstí.

Josefka byla po druhé matkou a Jiřímu bylo zase jítí do války; avšak nařídil, aby se hlídala pečlivě ve dne v noci. Narodil se mu roztomilý chlapec. Ač se všichni bránili spánku hlídající Josefkou, přece se neubránili. V noci přišla stařenka nenadále, tážíc se Josefky, co spatřila v šestém pokoji, ale když zapřela, vytrhla jí malé robátko z loktí a než mohla neštastná matka vykřiknouti, byla postel krví zbarvena a po dítěti ani stopy.

Když se komorné probudily, spatřivše zase to hrozné divadlo, učinily povyk a všechny se s ošklivostí od ukrutné matky odvrátily a jen rozkaz prince Jiřího chránil, že ji na hranici neupálily. Ubohá trpěla sama nejvíce, ale přece si umínila nikdy slib nezrušiti.

Jiří se vrátil bez úrazu, válku šťastně dokončil, bolest svou nad ztrátou dítěte před Josefou tajil, ji těsil a před rozlobenými rodiči chránil.

Josefka měla býti po třetí matkou. Tenkráte zůstal Jiří doma a pečlivě hlídal svoje zlato nade vše milé. Zase mu povila chlapce utěšeného a on se od kolébky nehnul. Přišla noc porodní a tížila víčka Jiřímu a ač se tomu bránil, přece usnul.

V tom stojí stařenka u lože, Josefka vzala jedináčka do rukou a prosila, aby jí dítěte nebrala.

Stařenka zlostně na ni pohlédla a hlasem dutým řekla:

»Přiznej se, co jsi viděla v tom šestém pokoji, jinak to bude tvá záhuba.«

»Smilujte se nade mnou stařenko. Já tam nebyla.«

V tom ji vytrhla stařena ukrutně dítě z náručí a když se Jiří probudil, neviděl dítěte, ale Josefku krví zbrocenou. Div si nezoufal. Rodičové a dvořanstvo se sběhli, zpráva o tom bleskem se šířila po království, lid se bouřil a všichni žádali a křičeli Jiřímu: »Upal tu čarodějnici!« Dlouho Jiří bojoval se sebou, ale když viděl, že by na celou zem neštěstí uvalil, povolil a vydal Josefku na smrt.

Ubohá mnoho vytrpěla, ale ani smrt ji hrozící ji tak nedojala jako zpráva, že její Jiří se od ní odvrátil. Ráda by se s ním rozloučila v den, kdy měla upálena býti, ale nepřipustili jí k němu, zřekl se jí na dobro.

S klidnou odvahou očekávala svůj konec, nebo ji na světě nic více netěšilo, ztratila děti i lásku manžela.

V den popravy nesmírné množství lidu obklopovalo místo popravčí ze zvědavosti viděti konec mladé královny. Přivezli ji na černém voze taženém čtyřmi vraníky. Byla bledá, černě ustrojená, ale při tom krásná, že budila hlubokou soustrast a kdo ji z blízka spatřil, nevěřil, že by ta andělská bytost tak ukrutnou byla. Král, královna se dvorem přijeli a z vozů hleděli na přípravy k upálení.

Kat ji přijal, vedl na velikou hranici suchého dříví černým sukнем potaženou a chtěl uvázati ke sloupu provazy.

U osudné hranice položil málo živé Josefce kdosi ruku na rameno, ta pohnula hlavou a spatřila stařenku před sebou. Nikdo jiný jí neuhlídal.

»Co jsi spatřila v šestém pokoji,« zahovořila, »přiznej se, všecko se obrátí v dobré.«

Josefkou záporně pohnula hlavou a v tom stařenka zmizela, katané ji obklopili a vlekli ji nahoru ke sloupu. Tisícero očí patřilo za hlubokého ticha, jak její útlé tělo provazy přitahují k sloupu, sestupují a pochoduňemi hořícími podpalují hranici.

V tom zavzněl z dálí výkřik: »Milost, je nevinna!« — Pochodně uhasly, vše hledělo dychtivě na přijíždějící nádherný povoz se čtyřmi bělouši. Lid se rozestoupil a obdivoval se bohatství a úpravě koní a povozu. U hranice se zastavil vůz a z něho vystoupla vysoká krásná paní, nesouc na loktech nemluvňátko v hedbávné pleně a za ní vystoupla

dvě malá krásná pacholátky. Došla až k hranici a promluvila: »Josefko sestup dolů!« Provazy spadly. Jak uslyšela Josefka těžce zkoušená milý známý hlas, sestoupila rychle dolů a divila se, na místo stařenky patří na krásnou paní s dětmi.

»Zde ti vedu tvé děti. Já jsem ta stařenka i ten kostlivec, co jsi spatřila v šestém pokoji. Stálostí svou jsi mně vysvobodila a sebe i svůj rod jsi šťastným učinila. Jsem královská dcera, zakletá ze msty v stařenu ohyzdnou od čarodějníka, jehož jsem zamítla a každodenně ve dvanáctou hodinu kostlivcem jsem se stala. Ty jsi mne vysvobodila. Budě šťastná a vzpomínej na mne.« Když domluvila, políbila Josefku a její tři pacholátky a zmizela se vším. Z hradu královského pospíchal letmo na bujném koni Jiří, jemuž vše stařenka oznámila. Přijeda na popraviště, seskočí z koně klekne na kolena a prosí Josefkou za odpusťení a pak vstana celoval své roztomilé děti k rodičům se tulící. Uslzeně dívalo se množství lidu na ten dojemný výjev.

Král s královnou přistoupili blíže a celovali svoje děti a vnuky. Radosti nebylo konce. Josefka všem mile odpustila a všichni se vrátili do hradu.

Tam bylo nové překvapení. Všecky komnaty Josefciny tak byly ozdobeny, jako v tajemném zámku stařenky, v němž Josefka pět let bydlela. Šestý pokoj byl zlatem vyložen a místo truhly pohřební stála tam široká truhla kovaná, plná drahokamů, že by si záne Josefka patero království koupiti mohla.

Brzy dojela Josefka pro svoje rodiče, kteří poznavše její štěstí, prodali svůj statek chudým a vydali se s Josefou ke králi Jiřímu, kde v blažené spokojenosti sobě na vzájem žijice, vzpomínali často na dobrou stařenku.

